SIRELIUS: SUOMEN KANSALLISPUKUJA

Suomen Kansallispukuja

I

Kuvia ja ohjeita käytäntöä varten

Tietosanakirja-Osakeyhtiö
Helsinki

Hinta 25 mk.

33

HELSINGIN KAUPUNGINKIRJASTO
HELSINGFORS STADSBIBLIOTEK

HELSINGIN KAUPUNGINKIRJASTO
HELSINGFORS STADSBIBLIOTEK
3 0091 02462 4903

475.1
SUO

Suomen Kansallispukuja

KUVIA JA OHJEITA KÄYTÄNTÖÄ VARTEN

TOIMITTANUT
U. T. SIRELIUS

2. PAINOS

TIETOSANAKIRJA-OSAKEYHTIÖN
KÄSITEOLLISUUSPIIRUSTUKSIA N:o 10

HELSINGIN
KAUPUNGINKIRJASTO
HELSINGFORS
STADSBIBLIOTEK

N>>20292678

V0030910

475.1
SUOMEN
SUOMEN KANSALLISPUKUJA 1 /
TOIM. SIRELIUS 33A

KAIKENLAINEN JÄLKIPAINANTA
JA MUKAILEMINEN KIELLETÄÄN

999547

HELSINGISSÄ 1923
TIETOSANAKIRJA-OSAKEYHTIÖN KIRJAPAINO

Helsingin kaupungin
kirjasto

ESILAUSE.

Jokainen kansa pyrkii ainakin kansallisissa juhlatilaisuuksissansa esiytymään omana itsenään. Tästä johtuu, että ulkoasussakin koetetaan tavoitella parasta, mitä oma kansa on luonut. Ajan mukana kehittyy kuitenkin tekniikka ja sen ohella muuttuu makukin. Siksi on kansallispukujen säilyttämisen kannalta tärkeätä, että niissä sallitaan sen verran ajan vaatimuksiin mukautumista, että ne menettämättä luonnettansa voivat edelleen olla iloksi kantajilleen.

Näitä näkökohtia silmälläpitäen on nyt julaistuissa kansanpuvuissa tehty eräitä poikkeamisia niin kokoonpanoon kuin kankaiden laatuunkin katsoen. Ennenkaikkea on pantu huomiota jälkimäiseen puoleen siinä mielessä, että puvut tulisivat mahdollisimman köykäisiksi ja vilpoisiksi.

Ohjeissa on koetettu antaa kaikki ne tiedot, jotka väritaulujen ohella ovat tarpeelliset kankaiden kutojille ja pukujen ompelijoille. Ne, jotka haluavat valmiita kankaita, voivat niitä tilata Suomen Käsityön Ystäviltä (Helsinki, Fabianink. 27), jotka myöskin välittävät muita puvunosia. Tykkimyssyjä ja pukujen metalliosia ja koristeita, joita jälkimäisiä O. Y. Taito (Helsinki, Mikonk. 8 B) on lupautunut valmistamaan, saadaan Kotiteollisuus-O.y. Tellervolta (Helsinki, Uudenmaank. 2) ja Kotiteollisuus-O.y. Pirtiltä (Helsinki, Bulevardink. 2).

Kudontaohjeet on laatinut kotiteollisuustarkastaja Anna Henriksson, ja kuvat on valmistettu taiteilija Toivo Vikstedtin ateljeessa. Neuvotteluissa on ollut mukana rouva Ellinor Ivalo.

Helsingissä 13 p. maaliskuuta 1921.

U. T. SIRELIUS.
Toimittaja.

SUOMEN KANSALLISPUKUJEN I OSAN SISÄLLYS:

	Sivu
Pukujen kokoonpano	7
Seiskarin naisenpuku	8
Kaukolan naisenpuku	10
Lemin naisenpuku	12
Sulkavan naisenpuku	14
Porvoon pitäjän naisenpuku	16
Nastolan ja Asikkalan naisenpuku	18
Mouhijärven naisenpuku	20
Ilmajoen naisenpuku	22

MYÖHEMMIN ILMESTYNEEN

SUOMEN KANSALLISPUKUJEN II OSAN SISÄLLYS:

Keski-Karjalan (Sortavalan)	naisenpuku
Kyminlaakson (Anjalan)	»
Puulaveden seudun (Mäntyharjun)	»
Lapträskin	»
Hämeen	»
Sääksmäen	»
Keski-Pohjanmaan (Härmän—Isonkyrön seudun)	»
Perä-Pohjolan	»

PUKUJEN KOKOONPANO.

JOHDANTO.

Alla esitetyt kudontaohjeet on laadittu alkuperäisten kansanomaisten kankaiden kutomista silmälläpitäen. Kun tällaiset raskaat kankaat eivät kuitenkaan nykyajan ihmisiä miellytä, seuraa tässä yhteinen kudontaohje, jonka mukaan sopii valmistaa kaikkia tässä vihkossa esitettyjä pukukankaita.

Loimi: puuvillalankaa N:o 2/36 tai 2/40, väriltään mieluimmin pääväriin soveltuvaa.

Kude: teollisuuslankaa tai ensiluokkaista ohutta käsinkehrättyä villalankaa.

Kaide: 80, 85 tai 90 piirtoa 10 cm:llä, 1 lanka piirtoon.

Kutous: tavallinen kaksiniitinen, niin tiheäksi kudottu, että se näyttää kuderipsintapaiselta, mutta kudetta ei sentään pidä iskeä liian lujaan, jolloin se pian voi tulla kankeata ja raskasta. Huomattava on kuitenkin, että eriväriset raidat saadaan mallin mukaisesti selvästi esiintymään.

SEISKARIN NAISENPUKU

1870:N TIENOILTA

Tyttöjen hiuslaite ja päähine. Tyttöset kulkivat hajalla hiuksin aina kahdeksanteen tai yhdeksänteen ikävuoteen, jolloin päätä ruvettiin pitämään *tikutuksilla*. Hiukset kammattiin takaraivolle ja jaettiin niskan kohdalla kahteen osaan, joiden ympäri käärittiin *tikute* eli ohut koristeinen nauha siten että sen keskikohta tuli niskaan hiusosain välille. Näin muodostuneet hiuspiiskat sidottiin juurestaan yhteen, ja kumpikin kierrettiin omalta puoleltaan ympäri pään (kuva 1), minkä jälkeen niiden varaan pantiin *alusilkki* (malli taulun vasemmassa yläkulmassa). Tämä oli vanteeksi muodostettu kolmea sormea leveä tuohinauha (saattaa olla myös paksusta paperista), joka ommeltiin tummansinisen kankaan sisään ja jonka ympäri oli kääräisty paria sormea leveä *ruudullinen silkki* (silkkinauha). Niskan puolelle kiinnitettiin alusilkkiin (sisusvaatteeseen) neulalla *kassat* eli eriväriset silkkinauhat, mitkä lepattivat hartioilla aina vyötäisiin asti (taulussa ylhäällä vasemmalla). — Nykyajan naiset käyttävät kai alusilkin alla kernaimmin palmikkojaan.

Vaimojen hiuslaite ja päähine. Tukka kammattiin otsalle sekä pantiin jakaukselle, jolloin hiusosat käärittiin yhdellä ja samalla *palmikolla* eli ohuella kuvikkaalla nauhalla, minkä keskiosa jäi niskan taa. Näin syntyivät *sykärehet*, joista oikeanpuolisen tyveen lisäksi yhdistettiin *kääre*, s. o. 11 cm pituinen ja 1 $^1/_2$ cm paksuinen kankaaseen kietaistu hiuspötkö. *Sykärehet* käännettiin otsalle ristiin ja pyöräytettyinä ympäri pään sidottiin niskaan kiinni. *Huntu*, joka oli nelikulmainen aivinainen liina, pantiin huivin tapaan kaksinkerroin taitettuna sykärehien päälle sekä sitaistiin vastakkaisista kulmistaan niskan kohdalta solmuun. Hartioille laskeutuvista kulmista levitettiin ylempi alemman ylle. Alle jääneet sykärehet antoivat hunnulle muodon (kuva 2).

SEISKARI

Vartalon verhoina ovat, paitsi hihatonta *hankkipaitaa, yliset* ja hame eli *ympärikkö.*

Sepaluksella varustettujen ylisten helmapuolen muodostivat pitsit eli *nyytingit* ja näiden väliin pantu nauha (malli taulussa vasemmalla puolella alhaalla). Sepalus pantiin kiinni hopeasoljella. Hihansuut (malli taulussa vasemmalla puolella) ja olkapäät (malli taulussa oikealla puolella) tehtiin piirrosten osoittamalla tavalla ja kirjaeltiin valkealla rihmalla. Ylisten ja hameen välistä näkyi paita.

Hame kiinnitettiin vyötäisille. Helmassa oli tummansinisestä villalangasta palmikoitu nauha (malli taulussa ylhäällä oikealla).

Kudontaohje (ks. värimallia ja sen alla olevaa mittakaavaa).

Loimi: valkaisematonta puuvillalankaa N:o 2/28 tai samanvahvuista pellavalankaa.

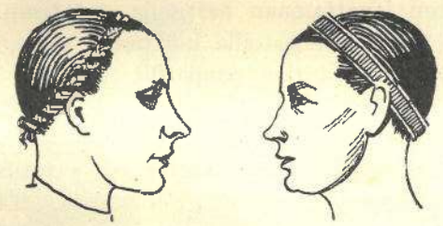
Kude: kotikehruista yksinkertaista villalankaa.

Kaide: 80 tai 85 piirtoa 10 cm:llä, 1 lanka piirtoon.

Kutous: kuderipsintapaista palttinaa (loimi näkyy hiukan kuteiden välistä).

Sukkain mallin näyttää taulu.

Kengät saattavat olla mustat, korkeakantaiset.

Kuva 1.

Kuva 2.

KAUKOLAN NAISENPUKU

1860:N TIENOILTA

Tyttöjen hiuslaite ja päähine. Tytöt kulkivat hiukset hajalla aina siihen asti kunnes ensi kerran menivät ripille, jolloin he laittoivat sykeröt päähänsä. Hajallaan olevia hiuksia esti punainen nauha eli *pinteli* kasvoille valumasta. Sykeröitä tehdessä kammattiin hiukset otsalta ja ohimoilta päälaelle ja jaettiin kahteen osaan siten, että niiden juurten väliä jäi kaksi sormenleveyttä. Molemmat osat käärittiin yhteisellä aina 5 syltä pitkällä *palmikolla* ja taivutettiin kaarelle päällekkäin sekä yhdistettiin neuloilla toisiinsa. Juurien ympäri kääräistiin kahta sormea leveä punainen silkkinauha ja sen päälle kapeampi musta silkkinauha; päät jätettiin lepattamaan hartioille vyötäisiin asti. Nauhojen päälle asetettiin *säppäli*, tinanastoilla koristettu verkanauha, joka muodosti renkaan sykeröjen juurien ympärille (säppäli taulussa ylhäällä keskellä).

Niille, jotka eivät tahdo tätä vanhanaikaista hiuslaitetta pitää, ehdotetaan muodosteluja. Niinpä suositetaan tyttösille taulun oikeaan yläkulmaan asetetun kuvan näyttämää kampausta. Tässä hiukset takaraivolta vapaasti valuvat hartioille, mutta otsa- ja ohimohiukset ovat koottuina nutturalle, jonka ympärillä alimpana on punainen, sen päällä kapeampi musta silkkinauha ja päällimäisenä *säppäli*.

Kehittyneille tytöille ehdotetaan taulun oikealla puolella olevain kahden alemman pään näyttämää kampausta, jonka lähtökohtana on tyttösten hiuslaite. Riippuva tukka kierretään sen mukaan, onko sitä vähän tai paljon, yhdeksi tai kahdeksi piiskaksi, joka tai jotka sitten asetetaan kaarelle nutturan päälle ja kiinnitetään neuloilla sen juureen, minkä jälkeen liikenevät latvaosat kääritään nutturan ympärille. Päällimäiseksi pannaan samat nauhat ja säppäli kuin tyttösille.

Vaimojen hiuslaite ja päähine. Sykeröt tehtiin kuin tytöille, mutta taivutettiin hunnun alustaksi takaraivolle vaakasuoraan asentoon. Huntu, nelikulmainen palttinainen liina, asetettiin ja poimuteltiin sykeröiden päälle siten kuin kuva 3 osoittaa.

KAUKOLA

Liivit ovat tummansinistä verkaa, taulun näyttämään tapaan punaisella langalla kirjaellut. Syrjiä reunustaa pyöreä, punottu punainen nauha, paitsi kaulan ympäriltä, missä on keltaista säämyskää. Vaskisten hakaisten alla on punaista verkaa. Vasemmalla puolella on rivi hopeanappeja ja oikealla puolella vyötäisten kohdalla, kolme keltaista lankatöyhtöä, samoin yksi kauluksen kummassakin päässä.

P a i d a n hihantyviin on sovitettu kappale harmaata pitsiä. Sepalus on pantu kiinni hopeasoljella.

H a m e on poimuttu, vyötäisille kiinnitettävä, helmassa palmikoitu punainen lankanauha (malli taulussa alhaalla oikealla).

Kudontaohje:

Hame tummansinistä joko puolivillaista tai täysivillaista kangasta. Kudotaan yksipiisenä kaksiniitiseksi, jolloin kangas tulee kevyttä ja samalla pehmyttä.

E s i l i i n a valkoista liinakangasta, helmassa ruskea pitsi eli *nyytinki;* helmapuolella on toinen pitsi, jonka ruskealla pohjalla punaiset ja siniset rihmat polveilevat. Molempien pitsien väliin on kudottu punaisia ja sinisiä viiruja (malli taulussa alinna).

S u k a t valkoiset.

K e n g ä t saattavat olla mustat, korkeakantaiset.

Kuva 3.

L E M I N N A I S E N P U K U

1870:N TIENOILTA

T y t t ö j e n h i u s l a i t e j a p ä ä h i n e. Hiukset kammattiin päälaelle ja solmittiin lujalla siteellä juuresta, minkä jälkeen ne jaettiin kahteen osaan. Kummankin ympäri kierrettiin punainen nauha siten, että tämän keskikohta joutui juureen ja latvat hiuspiiskoihin. Juuren läpi pistettiin vaskineula ja sen alle kierrettiin molemmat piiskat nutturalle eli *tikutteelle*, kumpikin eri suuntiin. Otsahiukset vedettiin viistoon yli ohimojen korvien taa (kuva 5). — Nuttura voidaan tietenkin tehdä nykyaikaiseenkin tapaan.

Nutturan ympärille pantiin *silkinkeri*, joka tehtiin jäykästä tuohesta (saattaa olla myös paperista). Sen ympärille kietaistiin punainen silkkinauha, joka oli niin pitkä, että päät ulottuivat hartioille (kuva 6).

Tämän puvun ohella tarjoutuu käytettäväksi ohut valkoinen pääliina, n. s. *huuva*, joka varsinaisesti kyllä kuuluu morsiamen pukuun, mutta jota syyllä voidaan suosittaa kesäkuumalla kasvojen suojaksi. Tämä ohut liina, jonka syrjissä on reikäompelua, pannaan nutturan päälle ja kiinnitetään siihen juuri mainitulla kerillä.

V a i m o j e n h i u s l a i t e j a p ä ä h i n e ovat runsastukkaisille naisille miltei mahdottomia. Hiukset koottiin (sittenkun niistä liiat oli leikattu pois) otsalle pieneen nutturaan, joka joutui kuvan 7 näyttämän lakin eli *pääpanoksen* eteenpäin antavan nokan sisään (kuva 4).

P a i d a n laajassa pääntiessä on leveä kaulus ja tämän syrjässä kapea pitsi (frivoliteettireunus); kauluksen halkein on ummistettu reikäompelulla (malli taulussa vasemmalla rõijyn alla). Hihansuut on koristeltu valkoisella neulouksella (malli taulussa keskellä ylinnä). Paita voidaan tehdä »voile'sta».

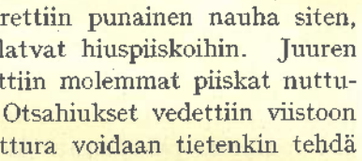
H a m e on vyötäisille kiinnitettävä, helmassa eri kappaleena helmus, joka voidaan jättää pois.

Kudontaohje:

Loimi: punaisenruskeata puuvillalankaa N:o 2/36.

Kude: ohutta kotikehruista villalankaa.

Kaide: 80 piirtoa 10 cm:llä, 1 lanka piirtoon.

LEMI, SAVITAIPALE, SUOMENNIEMI

Kutous: kuderipsintapainen palttina.

Hameen raidoitus nähdään taulussa alinna.

Liivin raidoitus nähdään myös taulussa, ylinnä vasemmalla. Huom.! Keltaisen raidan muodostaa kaksi lankaa, jotka ovat kudotut samaan viriöön.

R ö i j y, joka on ohutta kellertävää villa- tai liinakangasta, pannaan kiinni vyöllä (malli taulussa oikeassa yläkulmassa), näppäimillä (painonapeilla) sekä kauluksen kohdalta hopeasoljella.

L i i v i t ovat kahdella isolla kangaspäällyksisellä napilla kiinnipantavat. Ellei röijyä tahdota pitää, käydään liivisillään.

V y ö kuđotaan samaan loimeen kuin hame ja liivit, jonka tähden kangas on rakennettu alempana esitetyn ohjeen mukaan. Hame- ja liivikangasta kudottaessa poljetaan 1 ja 2 polkusta vuorotellen. Vyötä kudottaessa poljetaan toisiakin polkusia siinä järjestyksessä, että saadaan muodostumaan mallissa esiintyvien kuvioiden tapaisia raitoja.

E s i l i i n a kudotaan valaistuista puuvillalangoista N:o 2/40 käyttämällä kaidetta 110 piirtoa 10 cm:llä, 1 lanka piirtoon. Esiliinakankaan rakenne on sama kuin pukukankaankin, mutta polkusia tarvitaan vain 3.

Kudos: harvaa palttinaa sinisillä raidoilla. Raitalangat puolataan 2 lankaa yhteen. Leveämmät raidat kudotaan palttinaksi, vähän tiheämpää kuin valkoinen pohjakudos. Kuvioraidat kudotaan 3. polkusta poljettaissa. Sinisten raitain sijalla saattaa olla myös samanväristä reikäompelua.

S u k a t valkoiset.

K e n g ä t saattavat olla mustat, korkeakantaiset.

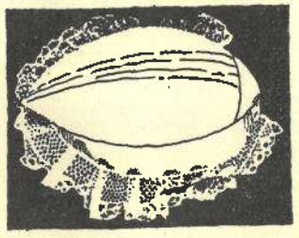
Kuva 4.

Kuva 5.

Kuva 6.

Kuva 7.